

Uticaj obrazovanja na prelazak sa tradicionalnog na savremeno bankarstvo uzrokovano tržišnim rizicima

NAUČNI RAD

UDK 37:336.71

DOI: 10.56362/Rev23104009J

Marijana Joksimović¹

Rezime: *Proces globalizacije, razvoj novih tehnologija, veštačka inteligencija, povećana konkurencija i koncentracija, donose mnogo novina u bankarstvo. Napredak informacione tehnologije i obrazovanja neminovno povlače razvoj struke i donose promene u celokupnoj poslovnoj filozofiji tradicionalnog bankarstva. Nova poslovna filozofija u bankama prožima sve bankarske poslove, od onih sa stanovništvom do međunarodnog bankarstva, obuke kadrova i menadžerskog pristupa, i neminovno je faktor daljeg razvoja bankarstva.*

Primljen: 19.10.2023.

Prihvaćen: 19.11.2023.

Objavljen: 30.12.2023.

Ključne reči: *Obrazovanje, rizici, bankarski proizvod*

UVOD

Poslednjih nekoliko godina međunarodni finansijski sistem doživeo je mnoge strukturne promene pod uticajem tržišnih rizika, koje se uočavaju, pre svega, u pojavi novih finansijskih institucija kao i regulaciji istih. Može se reći da je sve je više banaka međunarodnog karaktera koje svoje prednosti prepoznaju kroz koristi globalne orijentacije (5). Naime, porast međunarodnih finansijskih tokova u svetu, pre svega potpomognut liberalizacijom i globalizacijom potpuno je promenio zakonitosti tržišta (4).

Promene aspiracija i potrebe klijenata svakako se odražavaju na promene u tradicionalnom bankarstvu. Novi bankarski proizvodi, savremeni paketi usluga i poslovi koji se razvijaju u okviru poslovanja banaka, predstavljaju odgovor na zahteve klijenata koje nameće tržište, a pre svega omogućavaju očuvanje konkurentne pozicije na tržištu finansijskih usluga.

Obrazovanje službenika u finansijskom sektoru predstavlja ključni faktor za prelazak sa tradicionalnog na savremeno bankarstvo.

U tržišnoj privredi, za koju možemo reći da je dinamički orijentisana, dolazi do neprestanih pomeranja u strukturi finansijskih institucija i finansijskih instrumenata, a upravo je edukacija kadrova pokretač neminovnih promena koje takvo tržište zahteva. Neophodno je pratiti korak sa novim trendovima, kako bi se profitabilnost savremenih institucija dovela na očekivani nivo. U savremenim finansijskim strukturama postoje

¹ Alfa BK Univerzitet, Fakultet za finansije, bankarstvo i reviziju, Srbija.

E-mail: joksimovicmarijana80@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-5939-5137>

tri osnovna tipa finansijskih institucija, a to su: komercijalne banke, institucionalni investitori i investicione banke.

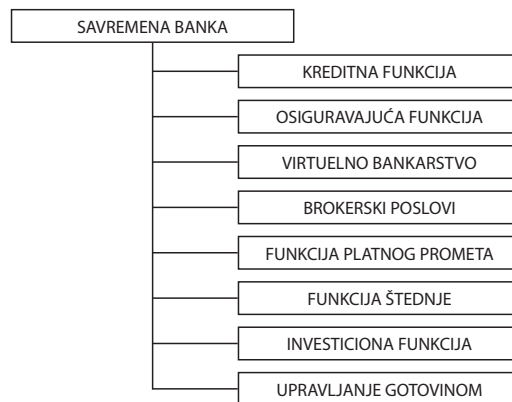
Obrazovanje, deregulacija, cenovna konkurencija i produktna konkurencija samo su neki od faktora koji utiču na nove trendove u savremenom bankarstvu. Obrazovanje ima veliki značaj za ljude, pojedince i društva u kojima se ostvaruje. U širem smislu podrazumeva sticanje znanja, umeća i navika uopšte. (11)

SAVREMENO BANKARSTVO

Brz razvoj novih informacionih tehnologija i primena veštačke inteligencije je izuzetno bitan faktor u formiranju novih trendova bankarstva i finansijske strukture. Savremeni sistemi predstavljaju tehničku bazu za automatsko prenošenje i obradu podataka. Time se stvaraju uslovi za brzu evaluaciju kreditne sposobnosti kompanija koje mogu da vrše ne samo komercijalne banke, nego i druge finansijske institucije (pre svega institucionalni investitori i investicione banke), kao i specijalizovane rejting agencije. U kontekstu tehnološke revolucije dolazi do stvaranja elektronskog bankarstva koje, preko kompjuterskih sistema, vrši momentalno prenošenje podataka i transfer novca između bankarskih komitenata i banke, kao i između organizacionih delova banke i centralnog kompjuterskog procesora banke (3).

Međutim, glavni izazovi u procesima budućeg razvoja bankarstva dolaze od strane interneta. U toku poslednjih godina došlo je do stvaranja tzv. virtuelnih banaka koje obavljaju sve bankarske poslove sa klijentima isključivo putem interneta. Kako internet banke nemaju filijale, one po toj osnovi ostvaruju veliku cenovnu prednost u odnosu na tradicionalne filijalske banke. Danas su u povoju banke koje posluju sa stanovništvom putem ATM aparata i online bankarstva.

Slika br. 1 Usluge koje pruža savremena banka

Izvor: (2).

Na Slici br. 1 predstavljen je najveći broj usluga koje savremena banka pruža svojim klijentima, kao što su: kreditni poslovi, poslovi upravljanja gotovim novcem, poslovi platnog prometa, osiguravajuća funkcija, investiciono bankarstvo, brokerski poslovi, trgovinsko bankarstvo, virtualno bankarstvo itd. Za razliku od tradicionalnih banaka, savremene banke svoje poslovanje obavljaju preko interneta, pružajući pritom širok spektar svojih usluga klijentima širom sveta, bez obzira na geografske i vremenske razlike.

Internet bankarstvo ili sajber bankarstvo (eng. Cyber Banking) predstavlja obavljanje bankarskog poslovanja direktno iz kuće, posredstvom interneta.

Za obavljanje bankarskih transakcija u internet bankarstvu nije potreban specijalan softver i ne postoje podaci uskladišteni na klijentovom hard disku. Takođe, moramo naglasiti i da je pristup banci i računu moguć sa bilo kojeg mesta na svetu, pod uslovom da na tom mestu postoji računar i da je priključen na internet. Banka brine o održavanju sopstvenog hardverskog i softverskog sistema zaštite (8).

Internet bankarstvo ima niz prednosti u odnosu na tzv. tradicionalno poslovanje banaka. Prednosti se uglavnom ogledaju u vremenskoj i prostornoj neograničenosti, brzini obavljanja transakcija, niskoj ceni i širokom asortimanu bankarskih proizvoda i usluga i velikoj uštedi troškova. (7)

Iskustva naprednijih zemalja pokazuju da banka bez razvijenog sistema elektronskog bankarstva više neće biti u stanju da preživi. Razlog za to jeste konkurentna ponuda, odnosno potreba za kvalitetnijim finansijskim servisom.

Sa stanovišta konzumenata bankarskih usluga, očekivano je da niži troškovi banke rezultuju višim kamatama na depozite, nižim provizijama na usluge i posebno mogućnost plaćanja online. Nimalo nije beznačajno to što klijenti ne moraju čekati u redovima, trošiti vreme i sve to samo u radno vreme bankarskih šaltera (1).

Nedostaci internet bankarstva najviše su izraženi u odsustvu sigurnosti pri obavljanju poslovanja, zakonskoj (ne)regulativi, nedostatku privatnosti, otuđenosti i odbojnosti prema inovacijama i opasnosti od zloupotrebe internet bankarstva u kriminalne svrhe. Sigurnost, odnosno nedostatak sigurnosti i sistemi zaštite na internetu su ključni faktori rasta i razvoja interneta. (6)

Prema zvaničnim podacima Narodne banke Srbije sa početka 2023. godine, u Republici Srbiji posluje 20 banaka. Sve banke u Srbiji uvrstile su e-banking u svoju ponudu kako bi zadržale korak sa savremenim trendovima koje tržište nameće.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Obrazovanje savremenih bankarskih službenika predstavlja ključni faktor za prelazak sa tradicionalnog na savremeno bankarstvo u Republici Srbiji.

Struktura tradicionalnog obrazovanja profila iz oblasti ekonomije ne odgovara realnim potrebama privrede i društva za kvantifikacijama i informisanošću. S tim u vezi, 2002. godine u Republici Srbiji je pokrenut projekat za poboljšanje izgleda za

zapošljavanje mladih kadrova u pet novih obrazovnih profila, i to: poslovni administrator, finansijski administrator, bankarski službenik, komercijalista i službenik u osiguranju.

Od 2005. godine u Republici Srbiji počelo se sa edukacijom mladih za profil bankarskog službenika koji će, pored tradicionalnih veština, steći i veštine savremenog bankarstva. Aktivno učenje kroz virtuelne banke i studije slučaja, povećava motivaciju i unapređuje njihove ključne kompetencije. Od početka realizacije projekta u Republici Srbiji obrazovano je preko 6.000 mladih za rad u savremenim uslovima, a 900 nastavnika prošlo je obuku za dalje napredovanje.

Na višim nivoima obrazovanja akreditovano je ukupno 18 studijskih programa na svim nivoima studija (tabela broj 2), koji omogućavaju obrazovanje modernih poslovnih ljudi u Srbiji i regionu iz oblasti bankarstva i po najvišim svetskim standardima. Takvo obrazovanje odražava promene u oblasti savremenog bankarstva i finansija i razvoj usluga tradicionalnog bankarstva u zemlji i međunarodnoj zajednici, nudeći široku lepezu znanja i veština i na najbolji način daje odgovore na zahteve postojećih i savremenih poslova i poslodavaca.

Tabela br. 1 Broj studenata akreditovanih studijskih programa iz oblasti bankarstva na svim nivoima studija

GODINA	2012						2022			
Nivo studija	AKADEMSKE STUDIJE				STRUKOVNE STUDIJE		AKADEMSKE STUDIJE			STRUKOVNE STUDIJE
	DS	SAS	MAS	OAS	SSS	OSS	DAS	MAS	OAS	OSS
Broj studenata	20	50	255	789	50	180	10	412	520	180

Leganda: OAS – osnovne akademske studije; MAS – master akademske studije;
 SAS – specijalističke akademske studije; DS i DAS – doktorske studije;
 OSS – osnovne strukovne studije; SSS – specijalističke strukovne studije

Izvor: Autor na osnovu izveštaja Komisije za akreditaciju i proveru kvaliteta iz 2012. godine i izveštaja Nacionalnog tela za akreditaciju i proveru kvaliteta visokoškolskih ustanova u Republici Srbiji iz 2022. godine

U Tabeli br. 1 prikazan je ukupan broj studenata koji može da se upiše na akreditovane studijske programe u Republici Srbiji na svim nivoima studija. Ukupan broj studenata koji su mogli da upišu osnovne strukovne studije u 2012. godini bio je 230, a 1.114 studenata je moglo da upiše osnovne akademske studije u istoj godini, dok je u 2022. godini broj studenata koji mogu da upišu osnovne strukovne studije bio 180, a za osnovne akademske studije 942.

Tabela br. 2 prikazuje akreditovane studijske programe u Republici Srbiji na svim nivoima studija iz oblasti finansija i bankarstva.

Tabela br. 2 Studijski programi koji su akreditovani u Republici Srbiji na svim nivoima studija iz oblasti finansija i bankarstva

Nivo studija	Naziv studijskog programa	Broj studenata
DAS	FINANSIJE	10
MAS	PRIMENJENA EKONOMIJA I FINANSIJE	100
	FINANSIJSKI I BANKARSKI MENADŽMENT	62
	FINANSIJE, BANKARSTVO I RAČUNOVODSTVO	50
	POSLOVNA EKONOMIJA I FINANSIJE	50
	BANKARSTVO, FINANSIJE I BIZNIS	50
	FINANSIJE I BANKARSTVO	25
	FINANSIJSKI I BANKARSKI MENADŽMENT	77
OAS	PRIMENJENA EKONOMIJA I FINANSIJE	100
	POSLOVNA EKONOMIJA I FINANSIJE	130
	POSLOVNA EKONOMIJA I FINANSIJE	30
	EKONOMIJA, FINANSIJE I BIZNIS	50
	EKONOMIJA I FINANSIJE	50
	FINANSIJE I BANKARSTVO	110
	POSLOVNA EKONOMIJA I FINANSIJE	50
OSS	FINANSIJE, RAČUNOVODSTVO I BANKARSTVO	55
	BANKARSTVO, OSIGURANJE I BERZE	65
	FINANSIJE I BANKARSTVO	60

Izvor: Autor na osnovu izveštaja Nacionalnog tela za akreditaciju i proveru kvaliteta visokoškolskih ustanova u Republici Srbiji iz 2022. godine

Tabela br. 3. Broj zaposlenih u bankarskom sektoru u Republici Srbiji u 2012. i 2022.godini

Godina	2012.	2022.
Broj zaposlenih	29.253	22.154

Izvor: Autor na osnovu Izveštaja Narodne banke Srbije iz 2012. i 2022. godine

Tabela br. 4 Broj banaka u Republici Srbiji u 2012. i 2022. godini

Godina	2012.	2022.
Broj banaka	32	21

Izvor: Autor na osnovu Izveštaja Narodne banke Srbije iz 2012. i 2022. godine

U bankarskom sektoru Republike Srbije od 2002. godine do danas broj zaposlenih opada. Naime, 2002. godine broj zaposlenih je dostigao 29.253, da bi danas on iznosio 22.154, dat je pregled na tabeli broj 3. Na tabeli broj 4 dat je prikaz broja banaka u Repu-

blici Srbiji u 2012. godini i 2022. godini. Može se primetiti značajno smanjenje broja banaka – naime, 2012. godine broj banaka iznosio je 32, da bi deset godina kasnije broj banaka bio smanjen na 21. U 2023. godini u Srbiji posluje još jedna banka manje, 20. U toku pisanja ovog rada autor nije došao do podataka o obrazovanosti kadrova i stručnoj spremi, tako da je teško reći da li će novi trendovi u obrazovanju uticati na povećanje ili smanjenje zaposlenih u bankarskom sektoru u Republici Srbiji.

ZAKLJUČAK

Posle svega predstavljenog u radu, neophodno je napomenuti da će na savremene trendove u bankarstvu uticati pre svega dalje obrazovanje i globalne promene u ekonomiji. Sveukupno gledano, novi trendovi u bankarstvu donose sa sobom inovaciju, stabilnost, fleksibilnost i smanjenje troškova zasnovano prvenstveno na masovnosti uvođenja novog oblika poslovanja.

Za 21. vek idealan bankar će biti onaj koji ume da daje adekvatne savete komitentima u vezi sa njihovim finansijskim potrebama i da im pomogne da ostvare svoje životne aspiracijekorišćenjem proizvoda finansijskih institucija. S obzirom da prosečna banka u svetu raspolaže sa više od 200 finansijskih proizvoda i usluga u različitim kombinacijama i da banke već posluju u osiguranju, investicionim aktivnostima (hartije od vrednosti) i pružaju ostale usluge, ključ uspešnosti bankarskih službenika biće u njihovoj edukovanosti, znanjima, veštinama i sposobnostima da privuče klijente. Paralelno sa tim, dolazi do procesa reinženjeringa u bankama, koji predstavlja u suštini „zaboravljanje“ standardnih poslovnih metoda i njihovo ponovo osmišljavanje i prelazak na savremene metode.

Obrazovanje je ključ uspešnog bankarskog poslovanja i osnova na kojoj se bazira razvoj bankarskih usluga.

Literatura

1. Abhijit Chaudhury , (2002). E-Business and e-Commerce Infrastrukture, Mcgraw-Hill.
2. Anvarovich, N. E. (2022). Theoretical aspects of the banking services market in modern conditions. World Economics and Finance Bulletin, 7, 18-22.
3. Ćirović, M. (2006). Bankarstvo. European Center for Peace and Development.
4. Ljubić M.,(2008). Globalizacija finansijskih tržišta, Inostrani kapital kao faktor razvoja zemalja u tranziciji, Ekonomski fakultet u Kragujevacu, Kragujevac 30. maj 2008, Zbornik radova str. 371-381.
5. Ljubić, M. (2010). Tržišni rizik kao faktor uspešnog bankarskog poslovanja, Internacionalni simpozijum »Menadžmentznanja i organizacione nauke 2010«, SymOrg 2010,Zlatibor, jun 2010. godine, Zbornik radova.
6. Ljubić, M. i Dedjanski, S. (2014). Elektronsko bankarstvo kao posledica globalizacije finansijskih tržišta,Međunarodna konferencija o društvenom i tehnološkom razvoju (STED 2014),2014,Univerzitet za poslovni inženjering i menadžment, Banja Luka, Zbornik apstrakta, str: 28.
7. Ljubić, M., (2015). Kvalitet usluge u Internet bankarstvu, 9. Međunarodna naučna konferencija, QUALITY 2015 Neum, Bosnia and Herzegovina, 10-12 June 2015, Zbornik radova:147-152.
8. Mishkin, F., (2006), Monetarna ekonomija, bankarstvo i finansijska tržišta, Data status, Beograd.
9. Nacionalno telo za akreditaciju visokoškolskih ustanova u Republici Srbiji, <https://www.nat.rs/>
10. Narodna banka Srbije, https://www.nbs.rs/sr_RS/finansijske-institucije/banke/izvestaji-i-analize.
11. Rončević, A., (2012). Nove usluge bankarskog sektora, Ekonomski pregled.

The Effect of Education on the Transition from Traditional to Modern Banking under the Influence of Market Risks

Summary: *The process of globalization, the development of new technologies, artificial intelligence, increased competition and concentration, bring many novelties to banking. Advances in information technology and education inevitably lead to the development of the profession and bring changes in the entire business philosophy of traditional banking. The new business philosophy in banks pervades all banking operations, from retail to international banking, personnel training and managerial approach, and is an inevitable factor in further banking development.*

Keywords: *Education, risks, banking product*